

פרשת נשא – כה תברכו את בני ישראל

הקדמת העורך

ברכת הכהנים שהייתה נהוגה בבית המקדש היא מן התורה. וכך נאמר בפרשתנו:

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם.

בְּרַכֶּה ה' וְיִשְׁמְרֶךָ:

יָאֵר ה' פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיִחַנְּךָ:

יֵשָׂא ה' פְּנֵיו אֵלֶיךָ וְיִשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם.

(במדבר ו, כב-כז)

הרמב"ם במשנה תורה, (ספר אהבה פרק י"ד סעיפים ט' ו-י) מתאר:

ט' כיצד ברכת כהנים במקדש: הכהנים עולין לדוכן, אחר שישלימו עבודת תמיד של שחר, ומגביהין ידיהם למעלה על גבי ראשיהן ואצבעותיהן פשוטות, חוץ מכוהן גדול שאין מגביה ידיו למעלה מן הציץ; ואחד מקרא אותן, מילה מילה, כדרך שעושין בגבולין, עד שישלימו שלושת הפסוקים. ואין העם עונין אמן אחר כל פסוק, אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת. וכשישלימו, כל העם עונין, ברוך ה' אלוהי ישראל, מן העולם ועד העולם. י' אין ברכת כהנים נאמרת בכל מקום אלא בלשון הקודש, שנאמר "כה תברכו את בני ישראל" (במדבר ו, כג): כך למדו שומעי שמועה ממשה רבנו--"כה תברכו", בעמידה; "כה תברכו", בנשיאת כפיים; "כה תברכו", בלשון הקודש; "כה תברכו", פנים כנגד פנים; "כה תברכו", בקול רם; "כה תברכו", בשם המפורש, והוא שיהיה במקדש, כמו שאמרנו..

בימינו נהוג שהכהנים נושאים את כפיהם בעת התפילה ויש בזה חילוקי מנהגים אם בכל תפילה, אם בכל יום וכו'. לפי הרמב"ם, מצווה זו נוהגת בכל יום, בתפילת שחרית וכן בתפילת מוסף. בתפילת מנחה אין הכהנים מברכים, כי יש חשש שלאחר הסעודה יהיו שתויים. לכן בתענית-ציבור, שבה אין חשש שכרות, הכהנים נושאים את כפיהם גם בתפילת מנחה.

האשכנזים בחו"ל נהגו מדורי-דורות לשאת כפיים רק בתפילת מוסף של יום-טוב. לדברי הרמ"א, הטעם הוא "משום שאז שרויים בשמחת יום-טוב, וטוב-לב – הוא יברך". לעומת זה, ה'בית-יוסף' כותב: "ויישר כוחם של בני ארץ-ישראל וכל מלכות מצרים, שנושאים כפיהם בכל יום".

ברוב חלקי הארץ נהגו בדורות האחרונים גם האשכנזים כמנהג הספרדים. האשכנזים בצפון מברכים (רק) במוסף של שבת. הרבי מליובאוויטש העדיף שבקהילה חב"דית חדשה ינהגו כמו בחו"ל, ובמקום שהכוהנים נהגו לברך בשבת יעשו זאת גם בשחרית, אבל אם נהגו לברך בתדירות גבוהה יותר לא יבטלו זאת. (מתוך "פינת ההלכה", שחה"ש גליון 1064)

ואכלת ושבעת וברכת – גם על "כזית"

במסכת ברכות (כ, וכן הוא גם ברבות נשא פי"א) מתארים חז"ל את פליאת המלאכים על כך שהקב"ה נושא פנים לבני ישראל למרות חטאותיהם: "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה - כתיב בתורה "אשר לא ישא פנים כו" ואתה נושא פנים לישראל דכתיב "ישא ה' פניו אליך"? אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" והם מדקדקים על עצמם עד כזית כו' (בפשטות הכוונה היא שמן התורה המצווה לברך ברכת המזון היא רק כאשר האדם אכל ושבע, ואולם בני ישראל קיבלו על עצמם לברך גם באם אכלו רק כזית לחם, והקב"ה מחזיר להם מידה כנגד מידה, כפי שהם אינם מתחשבים עם השיעור כך גם אין הקב"ה מתחשבן איתם על שיעור חטאותיהם ונושא להם פנים).

וצריך להבין: בני ישראל מהדרים, ב"ה, במצוות רבות ואם כן מדוע נשיאת הפנים של ה' היא רק מפני הדקדוק שמדקדקים עד כזית? בנוסף לכך מה מהותן של ברכות אלו והסדר בו הם מופיעים?

אך בטרם נבין מהי המעלה של בני ישראל בדיקדוק הברכה אפילו על כזית, יש להבין קודם מפני מה ציוותה התורה לברך מתוך שובע? מברר אדמוה"ז:

אותיות דבר ה'

לגבי ברכת המזון נאמר: "וברכת את ה' אלוקיך". המילה "את" (אותיות א' ת') למעשה כוללת את כל האותיות שמא' ועד ת' ולפיכך היא רומזת על עשרה מאמרות שבהם נברא העולם המורכבות מאותיות. אותיות אלו שבעשרה מאמרות הם החיות של כל הנבראים והתהוותם מאין ליש. לדוגמא: בדבר ה' "יהי רקיע" אותיות י,ה,י,ר,ק,י,ע הם החיות וקיומו של הרקיע ממש. לו יצוייר שהאותיות היו "מסתלקות" מהרקיע הרי הרקיע היה מתבטל וחוזר לשורשו ומקורו (שהוא "המאמר הכולל" שלגביו אמרו חז"ל: "והלא במאמר אחד יכל להבראות"). גם נפש האדם, בהיותה "נפוחה" לתוך גופו של האדם ברוח פיו של ה' המהווה הכול על ידי אותיות, הרי היא מלאה באותיות גם כן.

תפקידו של האדם הוא להעלות ולקשר כל דבר בעולם עם שורשו ומקורו (המאמר הכולל). וזהו וברכת א"ת דהיינו להמשיך הגילוי משרש בחי' אותיות מרוח פיו ית' כדי שעל ידי זה יתעלו ויתקשרו במקורן. במילים אחרות:

התפילה היא תנועה של מלמטה למעלה, האדם נמצא למטה והוא משתדל להתעלות בתפילתו. ברכה לעומתה היא המשכה מלמעלה למטה, כלומר הברכה עצמה נמצאת למעלה ועל ידי שמברכים (מלשון "המברך את הגפן")

כלומר "לכופף" כביכול את הברכה כלפי מטה) נמשכת הברכה מלמעלה למטה. המילים "וברכת את" רומזות על המשכה מלמעלה למטה של אותיות (מא' עד ת') מרוח פי ה'. כאשר ממשיכים אותיות אלו שיהיו בגילוי אזי מאיר בדבר שאליו ממשיכים גילוי זה שהוא איננו מציאות בפני עצמו אלא שכל מציאותו היא דבר ה' שבו, ועל ידי זה הוא מתעלה מעלה מעלה.

המשכה – כיצד?

אבל כיצד ממשיכים מרוח פיו ית' הארה של אותיות כאן למטה? לכך יש שני שלבים:

א. השלב הראשון תלוי באדם עצמו. הנשמה אינה זקוקה ל "תיקון" כלשהו מצד עצמה, שכן היא "חלק אלוקה ממעל ממש" (תניא פ"ב) אלא שבהיות הנשמה יורדת ומתלבשת בתוך גוף גשמי ונפש בהמית הרי הגוף והנפש הבהמית מסתירים על אורה של הנשמה. ולכן, על מנת לגלות אור זה ולהשתמש בו, זהו על ידי מלחמת האדם בנפשו הבהמית, וזה נעשה באמצעות התפילה. כאשר אדם מעורר בתפילה את אהבת ה' בליבו עד כדי כך שכל ענייני העולם הזה לא תופסים אצלו מקום וכל רצונו הוא למסור את נפשו לה' בקריאת שמע, עד שהוא חש שכל ההסתרות וההעלמים שבעולם הזה אינם אלא רק לגבינו אבל באמת הכול זה אלוקות ואין עוד מלבדו, וכל רצונו וחפצו שדבר זה יהיה בגילוי ממש ולא בהעלם כפי שהוא עתה (מפני הנפש הבהמית המעלימה ומסתירה). אזי לאחר התפילה כאשר הוא עדיין חש (אפילו רק ברושם) שהעולם הוא אלוקות, ממילא כל דבר גשמי שהוא משתמש בו – לדוגמא המאכל הגשמי – הרי הוא הופך לתוכן רוחני עבורו. ולכן בעת שהאדם אוכל לאחר התפילה (כנ"ל) הרי המאכל שהוא אוכל עולה ונכלל בדרגות נעלות יותר של קדושה וגם נפשו מתעלית (ולכן אסור לאכול קודם התפילה כי קודם התפילה אין לאדם כח להעלות את המאכלים ונמצא הוא "נופל" למטה לדרגתם במקום להיפך). אלא שקודם שיוכל אדם לתקן את העולם עליו ראשית לתקן את עצמו, כנ"ל.

ב. החלק השני הוא הברכות בהן אנו מתברכים בברכת הכוהנים:

- **יברכך ה'** – נתינת כוחות לנפש לעסוק בבירור העולם על ידי תפילה ולהגיע לגילוי דרגות גבוהות של אהבת ה' בליבו ולרצון פנימי חזק שהעולם לא יעלים יותר על אלוקות ושהאלוקות יהיה בגלוי למטה כמו למעלה (שזוהי דרגת החכמה "כח" "מה", הכח של ה' "מה". "מה" רומז על ביטול כמו שאמר משה "ונחנו מה").
- **וישמרך** – שמירה על האדם שהכוחות הניתנים לו לא ישמשו לדברים בלתי רצויים אלא רק לעבודת הברורים שלו ושלא יתגאה ליבו עקב הדרגות להם הוא זוכה ויטעה לחשוב שעבודתו פעלה את כל זה ושהוא "בעל מדריגה". אלא ידע שהוא אמנם עשה את שלו אבל הכוחות והדרגות הוא על ידי "יברכך ה'".

- **יאר ה' פניו אליך:** שאכן יומשך מלמעלה הארת גילוי "חכמה" זה שהוא מבקש, וזהו על ידי לימוד התורה שהיא "חכמתו של הקב"ה". שכאשר לומדים תורה לאחר התפילה אזי כל הדרגות הרוחניות הנעלות נמשכות דרך התורה (שמצד אחד היא חכמתו של ה' ומאידך הרי היא עוסקת בדברים ובטענות גשמיות ומגושמות) עד למטה מטה בתוך העולם הגשמי ואז מתגלה בעולם שבעצם כולו "תורה", כולו חכמתו של ה' ולא מציאות נפרדת ח"ו.
- **ויחונך:** לשון חן ולשון חנייה (ויחן שם ישראל). כלומר, שעל ידי כל הנ"ל הרי הקב"ה שוכן ומתלבש בעולם והעולם הופך להיות דירה לה' דירה בה ניכר המציאות של הדר בה בגילוי ממש.
- **ישא ה' פניו:** כל מה שאמרנו לעיל הוא כאשר האדם אכן משתמש בענייני העולם במידה הראויה. לדוגמא: כאשר אדם אוכל לשובע נפשו, אזי דבר ה' שבלחם מחיה את נפשו ("ולחם לבב אנוש יסעד") ואזי החיות הכלולה בנפשו עולה מעלה ומתכללת בגילוי אור אין סוף השורה ומתגלה ב"כח מה". אבל אם אין אדם אוכל לשובע נפשו אלא מעט, אזי אין לנפשו מספיק חיות והיא אינה יכולה להתעלות כל כך. לכן הכוהנים מברכים אותנו גם בברכת "ישא ה' פניו". והכוונה בזה: "פניו" היינו פנימיותו, כביכול, של ה'. והכוונה בזה הוא המשכת אור שלמעלה מסדר ההשתלשלות. אור שבהיותו כל נעלה הרי שלגביו הרבה ומעט זה אותו הדבר ולכן בהמשך אור זה גם נפש "חלשה" תוכל להתעלות.
- **וישם לך שלום:** לעיל הוסבר כי על ידי "ישא ה' פניו" נמשך אור שלמעלה מסדר ההשתלשלות בתוך העולם ומגלה בעולם שהוא בעצם אלוקות על ידי כ"ח מ"ה. וכן צריך להבין: כיצד ייתכן הדבר שיימשך לתוך העולם שכל הווייתו היא סדר ההשתלשלות אור שלמעלה מסדר ההשתלשלות והעולם יוכל לקבל זאת? על כך נאמר "וישם לך שלום". הפירוש של המילה "שלום" הוא התקשרות והתחברות של שני דברים הפכיים. התקשרות זו של שני הקצוות הנ"ל מתאפשרת על ידי לימוד התורה (ולכן נאמר לגבי תלמידי חכמים שם מרבים שלום בעולם, כי על ידי לימוד תורתם הם מחברים שני קצוות – דרגות רוחניות גבוהות עם מציאות של עולם). אבל הכח הזה לעשות שלום בעולם על ידי לימוד התורה, זה ניתן ללומדי התורה על ידי ברכה זו "וישם לך שלום". כלומר את השלום בפועל ה' שם, רק שזה מגיע על ידי הקדמת לימוד התורה.
- **ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם** – כלומר שעל ידי שבני ישראל לומדים תורה ("ושמו את שמי") הרי ש"אני אברכם" כלומר אני ה' אמשך להם מדרגת החכמה למעלה ריבוי ברכה והשפעה כאן למטה.

מעלת הברכה גם כשאינו שבע

ובזאת מתורצות למעשה השאלות שנשאלו בפתח המאמר:

א. מה המעלה החשובה כל כך שבברכת המזון על כזית שבגללה נושא ה' פניו אלינו? והתשובה היא שכל עניין בהמ"ז הוא המשכת גילוי אלקות מלמעלה על כחות וחיות שנתחדשו באדם מהמאכל (והם ג' ברכות

דאורייתא והרביעית דרבנן. ד' פעמים ברוך אתה להיות נמשך בחינת גילוי בנפש ובעולם כאלו הוא לנוכח כו' שע"ז נתברר ונפרד ממה שהיה תחלה תחת ממשלת נוגה ונכלל בקדושה להיות בחינת כלי ומכון ומשכן להשראת גילוי אור א"ס ב"ה ממש). אבל כל זה הוא כאשר האדם אוכל לשובע, שאז יש חיות לנפשו לקבל הברכה. אבל המעלה שבברכה על "כזית" היא שעל ידה ניתן להמשיך אור שלמעלה מסדר ההשתלשלות שהוא יותר נעלה מברכה שבאה מתוך אכילת שובע, כנ"ל.

ב. מהי משמעותם של הברכות ומדוע הן מסודרות בסדר האמור – ראה לעיל משמעות הברכות וממילא מובן גם הסדר.